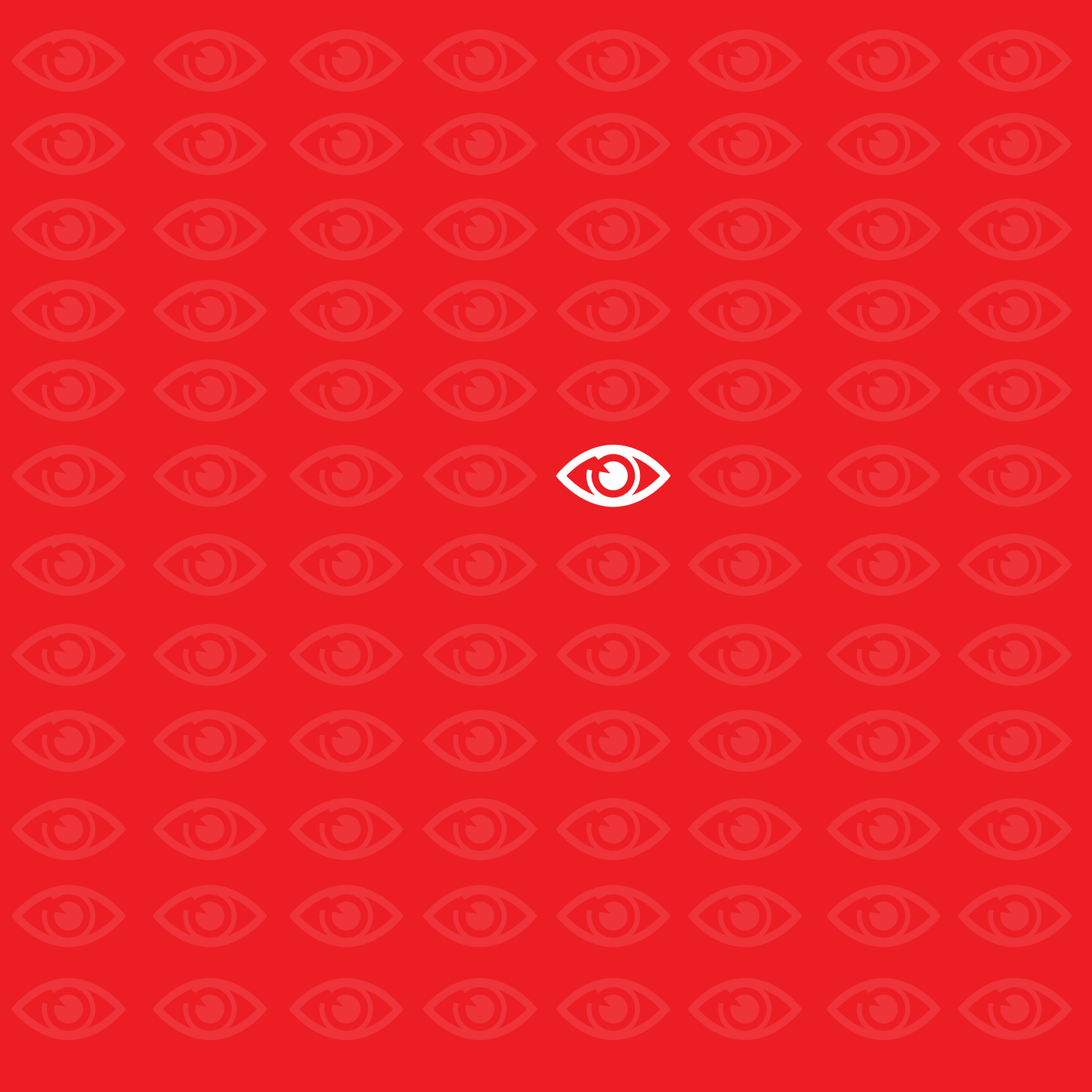

| ŠTA VIDITE?

Smatrate li da je žena djelimično isprovocirala silovanje jer je nosila provokativnu odjeću?

Smatrate li da muškarci nisu dobri u podizanju djece i njezi drugih osoba?

Smatrate li da su žene previše emotivne i da to utječe na njihov kredibilitet kao svjedokinja?

Smatrate li da su muškarci jači od žena te stoga ne mogu biti žrtve porodičnog nasilja?

Smatrate li da žene prirodno posjeduju majčinski instinkt, da im je karijera sekundarna u odnosu na brigu o djetetu i da razumiju djecu bolje od oca?

Smatrate li da su muškarci agresivniji i prirodno skloniji nasilju zbog same činjenice svog spola, te da trpe veći nivo stresa i pritiska zbog obaveze izdržavanja porodice?

Smatrate li da su Romi neobrazovani i da se bave prevarom?

Smatrate li da su LGBTI osobe promiskuitetne i da ne posjeduju uobičajene društvene vrijednosti?

Smatrate li da osobe s invaliditetom ne mogu biti samostalne i da su nesposobne za rad?

Smatrate li da bi neko od vaših kolega/ica pozitivno odgovorio na gornja pitanja?

Pogledajte u sebe i oko sebe. Šta vidite?

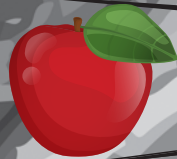
Šta su stereotipi i predrasude?

Stereotip predstavlja generaliziranje o grupi ljudi, kojim se identične osobine pripisuju gotovo svim članovima/icama neke grupe.

Kada su jednom formirani, stereotipi postaju jako otporni na promjene usljed novih informacija i njima zapravo pojednostavljujemo svoj pogled na svijet. U određenoj mjeri, svako ljudsko biće to radi. Ako ta mjera pređe granicu i ako zaboravimo obratiti pažnju na individualne razlike među ljudima određene grupe, tada stereotip postaje nepravedan i potencijalno zlostavljački.

Ima li tu mjesta pravdi?

Za razliku od stereotipa, predrasude se zasnivaju na afektivnoj komponenti. Emocionalno su obojene i sprečavaju nas da ispravno procjenjujemo ljude, predmete i situacije.

Predrasuda je stav o pojedincu ili grupi, zasnovan na stereotipima, koji čini neku osobu sklonu da misli, osjeća, percipira i djeluje na pozitivne ili nepovoljne načine prema nekoj grupi ili pojedinim članovima/icama te grupe.

Opasnost takvog procesa je da sudimo i mislimo o drugima neadekvatno, donoseći prerane i često pogrešne zaključke. Predrasude su mišljenja koja se donose bez prethodnog rasuđivanja.

One su negativan stav ili niz stavova prema svima ili većini članova/ica neke grupe, bez bilo kojih dokaza.

Zar i ja imam stereotipe i predrasude?

Predrasude stičemo na isti način na koji usvajamo i ostale stavove i uvjerenja o životu, i to još od najranijeg djetinjstva, učeći od roditelja, a zatim i nastavnika/ca, rođaka/inja, te prijatelja/ica.

Jesu li vas roditelji ikada plašili raznim pričama o nekoj osobi koja je živjela u vašoj okolini i imala određenu manu?

S obzirom da su stereotipi i predrasude rezultat socijalizacije, koja počinje u porodici, a tako rano stečeni negativni stavovi o drugima teško da se mogu mijenjati, svako ljudsko biće ima određene predrasude.

Naš odgoj, kultura iz koje dolazimo, obrazovanje i iskustvo neminovno određuju naš stil života, ali i rada.

Stoga, čak ni sudije/sutkinje, kao ljudska bića, s vlastitim idejama i životnim iskustvom, nisu imune na predrasude i stereotipe. Naprotiv! Upravo su naše ideje i naše životno iskustvo ono što utječe na naše životne odluke, ali i odluke koje donosimo u postupcima.

Mnoge sudije/sutkinje, ali i drugi profesionalci/ke, nisu u stanju isključiti vlastita uvjerenja iz posla koji obavljaju, čak ni kada imaju najbolje moguće namjere. Jedan od razlog za to jeste što često nismo ni svjesni da imamo određene predrasude i stereotipe.

Stereotipe i predrasude stvaramo u odnosu na nečiji spol, rod, rasu, boju kože, jezik, vjeru, invaliditet, imovno stanje, obrazovanje, društveni položaj, itd. Tako smatramo da su osobe s invaliditetom nesposobne za rad, da muškarci ne plaču, da su Romi neobrazovani i nekulturni, da su sve žene dobre majke, da su lezbejke muškobanjaste, a gej muškarci feminizirani, itd.

**Naš pogled na svijet je iskrivljen,
a toga najčešće nismo ni svjesni!**

**Obrazovanje nam je omogućilo
da dobijemo bitku, ali ne i rat!**

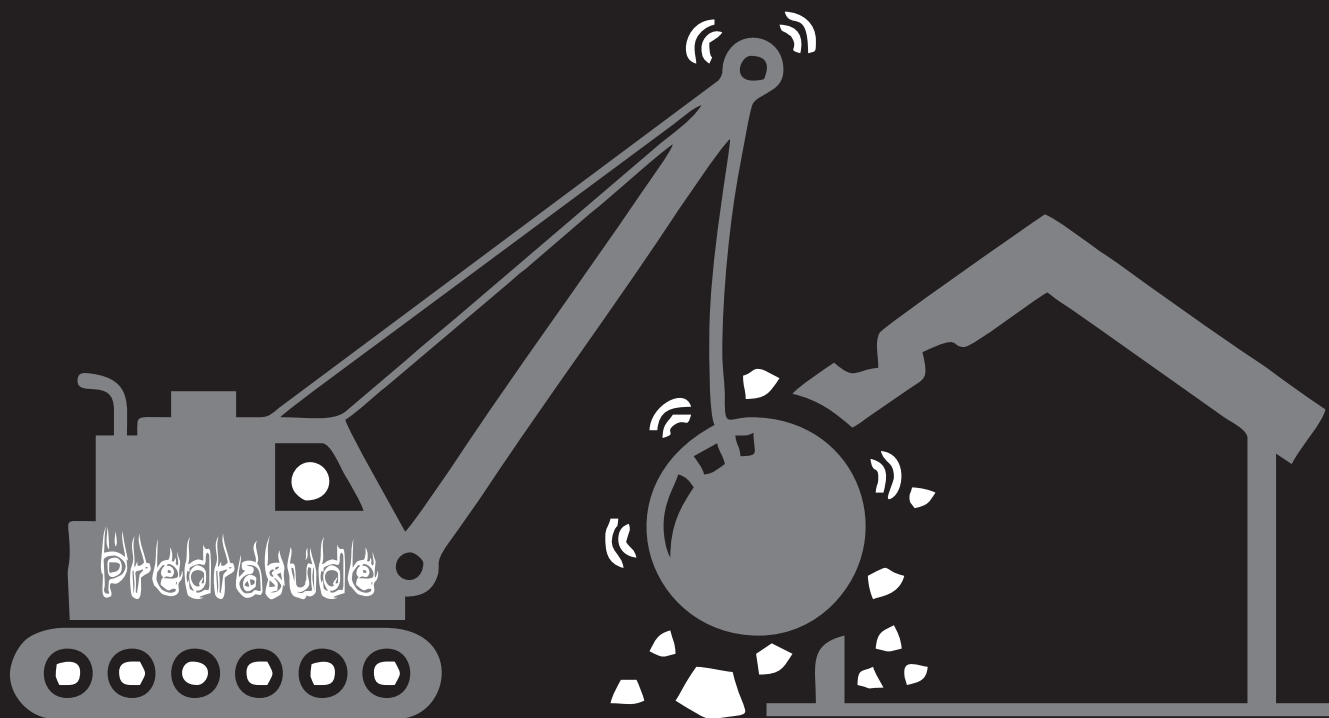
Obrazovanje je vrlo moćno oružje u borbi protiv predrasuda, jer smo kroz obrazovanje dolazili u lični kontakt s najrazličitijim osobama, što nam je omogućilo da članove/ice drugih grupa percipiramo kao individue, čije karakteristike ne proizilaze samo iz pripadnosti nekoj grupi. Isto tako, obrazovanje nam je dalo uvid u uzroke predrasuda i moć da objektivnije sagledamo svoje stavove.

Posljedice predrasuda i stereotipa

Iako je riječ o subjektivnom fenomenu, predrasude itekako proizvode objektivne posljedice. One su osnov raznih oblika nepravednog ponašanja i diskriminacije prema onima na koje se odnose. Zbog predrasuda osuđujemo, potcjenjujemo, izražavamo neprijateljske stavove, i to potpuno neosnovano, na temelju nepostojanih dokaza i bez zasnovanih činjenica.

Drugim riječima, predrasude proizvode nepravdu!

Zbog predrasuda vršimo diskriminaciju i dovodimo neku osobu ili grupu osoba u nepovoljniji položaj za razliku od neke druge osobe ili grupe osoba u sličnim situacijama, povređujemo dostojanstvo osobe i stvaramo zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Provođenjem zakona možemo stvoriti i ojačati stereotipe i predrasude ili ih možemo prevenirati i otkloniti.

DISKRIMINACIJA

Trebamo znati da čak i neverbalni znakovi, koje nesvjesno izrazimo u sudnici, mogu da prenesu negativnu poruku stranci u postupku i da na taj način utječu na iskaz stranke, a samim time i na ishod postupka.

Bitne su i riječi i djela!

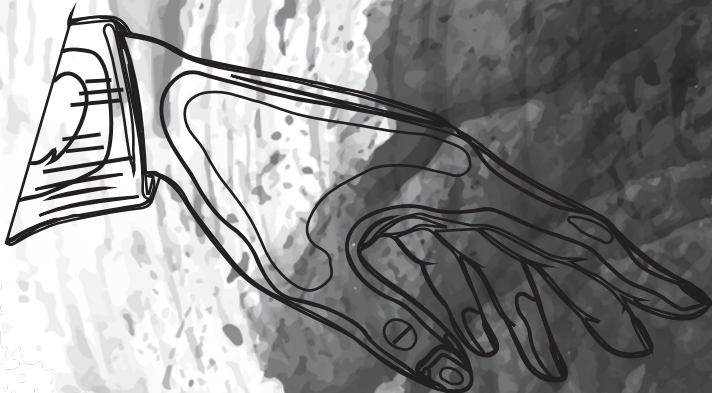
Značaj vaše uloge

Otklanjanje predrasuda preduvjet je za ostvarenje jednakog pristupa pravdi.

Sudske odluke mogu biti obojene stereotipima, a stoga i pristrasne, čime se podrija jednak pristup pravdi.

Nadalje, stereotipi mogu utjecati na razmišljanje sudije/sutkinje o prirodi određenog krivičnog djela. Nerijetko se dešava da se u slučajevima silovanja pažnja nastoji prebaciti na seksualno ponašanje žrtve, posebno ako postoji predrasuda da je žrtva promiskuitetna, zbog njenog izgleda, odjeće, seksualnih odnosa s drugim partnerima i sl.

Ako predrasude postoje u mehanizmu koji štiti ljudska prava i brine se za njihovo provođenje, možemo li reći da taj mehanizam ispunjava svoju svrhu?

Kada je riječ o povjerenju javnosti u pravosuđe, ono je ukorijenjeno u percepciji pravednosti i jednakosti pred sudom, koju oblikuje sam sud.

Toj percepciji doprinosi način interakcije suda s javnošću, ali i način međusobne interakcije nosilaca/teljica pravosudnih funkcija, profesionalnih stranaka i stranaka na sudu. Naime, svojim postupanjem sudije/sutkinje prenose javnosti poruku o svojim uvjerenjima i stavovima, što u konačnici oblikuje (ne)povjerenje u pravosudni sistem.

Sudija/sutkinja mora biti svjestan/na da za građanina/ku on/ona predstavlja pravednost i garanciju jednakog tretmana pred zakonom, što sa sobom nosi poseban stepen odgovornosti. Stepem (ne)ispunjenja takvih očekivanja građana/ki, sudija/sutkinja iskazuje prema vani svojim radom i načinom na koji komunicira s javnošću.

Eliminacijom diskriminirajućih praksi, koja neminovno slijedi po osvještavanju i uklanjanju predrasuda i stereotipa iz sudnice, te uvažavanju i poštivanju različitosti u vlastitoj okolini, pravosudni sistem postaje dostupan, fer i nepristrasan, a povjerenje javnosti u pravosuđe prirodno slijedi taj proces.

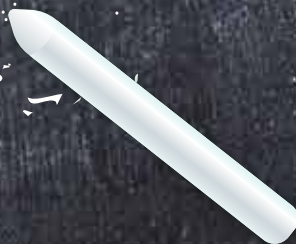
Kako možete dati svoj doprinos?

- ✓ Odnosite se prema učesnicima/ama u postupku i kolegama/icama na ljubazan i učtiv način, te se suzdržavajte od komentara i/ili radnji kojima ih možete uvrijediti ili poniziti. Ne koristite deminutive niti druge neadekvatne izraze kada se obraćate učesnicima/ama u postupku i kolegama/icama.
- ✓ Koristite rodno osjetljiv jezik u pismenoj i usmenoj komunikaciji.
- ✓ Tretirajte učesnike/ce u postupku i kolege/ice na jednak način, bez obzira na rasu, boju kože, jezik, vjeru, etničku pripadnost, invaliditet, starosnu dob, nacionalno ili socijalno porijeklo, vezu s nacionalnom manjinom, političko ili drugo uvjerenje, imovno stanje, članstvo u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanje, društveni položaj i spol, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, spolne karakteristike ili druge okolnosti.
- ✓ Ne donosite ishitrene zaključke o nečijem statusu i ugledu na osnovu okolnosti iz prethodne tačke.
- ✓ Ne ispoljavajte protivzakonita i neželjena ponašanja, uključujući seksualno i rodno zasnovano uznemiravanje, i zahtijevajte iste standarde ponašanja od učesnika/ca u postupku i svojih kolega/ica.
- ✓ Naučite prepoznati stereotipe i predrasude, uklonite ih iz sudnice i ne dozvolite da utječu na vaše odluke u postupku. Po potrebi, razgovarajte s kolegama/icama i skrenite im pažnju na to da se diskriminirajuće ponašanje ne može i neće tolerirati u sudu.

Kao sudija/sutkinja s pravom očekujete da vas učesnici/ce u postupku i vaše kolege/ice tretiraju s poštovanjem. Ne zaboravite da i oni/one s pravom očekuju isto od vas!

Istovremeno, kao sudija/sutkinja imate pravo i obavezu da u sudnici i vašem radnom okruženju spriječite i sankcionirate svako predrasudama obojeno ponašanje, te da aktivno doprinosite stvaranju takve atmosfere u kojoj će se učesnici/ce u postupku i vaše kolege/ice osjećati prijatno i cijenjeno.

Vaš doprinos eliminaciji predrasuda iz pravosudnog sistema je krucijalan!

Izgleda li vam ovo poznato?

- ◆ Sudija/sutkinja poznaje i poštuje različitosti u društvu, a koje se naročito odnose na rasu, boju kože, spol, vjersku pripadnost, nacionalno porijeklo, društveni stalež, invalidnost, starosnu dob, bračni status, seksualno opredjeljenje, socijalni i ekonomski status i druge kriterije, i odnosi se prema svim osobama s kojima ima profesionalne kontakte s jednakim poštovanjem. U tom smislu:
 - sudija/sutkinja u obavljanju svoje funkcije neće riječima niti ponašanjem pokazivati naklonost ili predrasude prema bilo kojem pojedincu ili grupi;
 - sudija/sutkinja obavlja svoju funkciju tako da osigura jednak tretman učesnika/ca u postupku;
 - sudija/sutkinja neće dozvoliti strankama, sudskom osoblju i drugim osobama koje su pod njegovim/njenim nadzorom da bez opravdanog razloga različito tretiraju ostale učesnike/ce u postupku.

- ◆ Sudija/sutkinja promovira visoke standarde sudijskog ponašanja u cilju jačanja povjerenja javnosti u pravosude.
- ◆ Sudija/sutkinja obavlja svoju funkciju i tretira sve strane u predmetu bez favoriziranja, pristrasnosti i predrasuda. Nepristrasnost se odnosi ne samo na odluku nego i na postupak donošenja te odluke. Sudija/sutkinja se ponaša u sudu i van suda na takav način da održava i unapređuje povjerenje javnosti i stranaka u nepristrasnost tog/te sudije/sutkinje i pravosuđa u cjelini.
- ◆ Sudija/sutkinja će zatražiti svoje izuzeće ako kod javnosti može stvoriti utisak da nije u stanju odlučivati o predmetu nepristrasno, kao i kada to sam/sama ocijeni.
- ◆ Sudija/sutkinja se ponaša na takav način da afirmira povjerenje javnosti u integritet pravosuđa.

Pogledajte u sebe i oko sebe. Šta vidite?
Vidite li isti svijet kao i onaj kada smo vam
prvi put postavili ovo pitanje?

Za **pravosuđe** bez predrasuda

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

Ova publikacija je izdata u okviru Projekta „Unapređenje efikasnosti sudova i odgovornosti sudija i tužilaca u BiH - druga faza”, koji provodi Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (VSTV BiH), uz finansijsku podršku Vlade Švedske.

Opći cilj Projekta je unapređenje efikasnosti pravosuđa, s aspektom na sudove, kroz jačanje vladavine prava, demokratije, ljudskih prava, unapređenje položaja ranjivih grupa u kontaktu sa sudom, jačanje rodne jednakosti među nosiocima/teljicama pravosudnih funkcija, pružanje organizacione i materijalne podrške pravosudnim institucijama, borbu protiv korupcije, podršku u upravljanju sudskim predmetima, obuke nosilaca/teljica pravosudnih funkcija, sudskog i nesudskog osoblja, te reformu izvršnog postupka u pravosudnom sistemu BiH.

U okviru Projekta, VSTV BiH preduzima aktivnosti na unapređenju rodne ravnopravnosti u pravosuđu, te unapređenju položaja ranjivih grupa u kontaktu s pravosuđem, kao specifičnih ciljeva Projekta.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost VSTV BiH i ne odražava nužno stajališta Vlade Švedske.

